

GORAN KORUNOVIĆ

MANASTIR

KONTRAST
Beograd, 2023.

*Jer pošto/ najblaženiji ništa/ sami po sebi ne osećaju,/ mora
– ako je dozvoljeno reći/ tako nešto – u ime bogova neko
drugi/ da saučestvujući oseća,/ on je/ potreban njima.*

Rajna, Fridrih Helderlin

*Crni pas je gledao Čagatajeva, otvarao je i zatvarao usta,
pravio je njima pokrete pretnje i lajanja, ali zvuka nije bilo
(...) Čagatajev se nagao nad psom (...) Opipao mu je telo –
tako je ubrzano i snažno kucalo njegovo srce, a u očima su
mu bile suze oćavanja.*

Džan, Andrej Platonov

POVRATAK

Dubok i širok hodnik. Varljivo ga osvetljava nekoliko povremeno treperavih neonki. Pojedine neonke se, s vremena na vreme, nakratko potpuno ugase. Čini se da nema drugog kraja hodnika, možda negde duboko iza tame. Na zidovima su krupne ljuste i mrlje vlage, preko njih isprekidani tragovi nekadašnjeg murala: tamnosive vijuge, koje su davno možda bile slika razvijenih grana, sada više podsećaju na iskrivljene ruke izbledelelog nadzemaljskog bića. Na zidu je i stari ram i u njemu ostaci plakata razvodnjenih boja, slute se samo obrisi ženskog lica, nekada razvučenog u osmeh ili dozivanje.

Sporadično se čuju samo zujanje neonki i kapanje vode u dubini mraka.

Dugo se ništa ne dešava u hodniku, ne može se proceniti da li su prošli dani ili čitave godine. Onda se u jednom trenutku iz tame pomaljaju noge potpuno crne kože. Možda se ne bi ni mogle razlučiti od neprobojnog mraka da stopala nisu obrubljena crvenim, lakovanim ženskim cipelama. Čuje se zvuk štikli o mermerni pod. Sporim koracima neko izlazi na svetlo. Najpre se od kolena uočava crvena haljina prošarana belim tufnama, zatim svetlucavobeli kaiš i ruke, s dlanom preko dlana. Na šakama su bele, gumene rukavice. Koža ruku crna je poput nafte. Sa konačnim izlaskom na svetlo, iz tame izniče i glomazna mišja glava širokog, ukočenog osmeha. Na glavi, između velikih, kružnih ušiju, nalazi se jarkocrvena mašna, ukrašena belim kolutovima i krupna koliko i sama glava mišice.

Stvor stoji neko vreme bez reči. Zatim progovara mirnim ženskim glasom, pomalo kreštavim za osetljivo uho, kao da se obraća nevidljivom sagovorniku ispred sebe.

Dobar dan, vreme je da se ponovo pojavim, vreme je da budem mleko isteklo iz munje pa da pljuštım po ljudima a oni u strahu i čudu da govore otkud mleko sa neba, otkud ova majčina kišnica po nama, bolje je da se krvotok anđela nad nama rasekao, mogli bismo da kažemo evo padavine iz vratova neprijatelja po kosama nam se vraćaju. Vreme je i da ponovo preuzmem kravlje lice, kao kada sam se javila stočaru glasom njegove žene pokojne, gledala sam kako se on brže od vodopada u selo spušta gde ga za bezumnog proglašavaju, a trebalo je samo da čuje kako mu govorim evo, iz vimena mi ističe lekoviti sok, a ti spusti usta, bolest ti je u želucu počela da guguče kao glava bebina.

Sada sam ponovo ovde i kažem dobar dan, nije me bilo bar u trajanju jednog predugog ljudskog života – ili je čitavo jedno zemaljsko carstvo u međuvremenu nestalo – niste čuli ništa o meni jer bila sam gurnuta na mesto nevidljivo i zauvek obraslo noćnim lišajevima, na mesto gde ni podzemne laste ne presecaju davljenički vazduh, ni anđeoska mokraća svojim svetim mlazom ne bi mogla taj mrak da razdvoji, mislila sam zaspacu tamo zauvek kao ljudi što padnu u san pa ni kada ih vatrenim mačem probadaš ne mogu ponovo da ožive. Tako sam nestajala u tami kada su me iznova pozvali i rekli mi vreme je ponovo da se iz raspuklog vazduha ukazuješ kao vizija, nekima kao priviđenje, drugima kao težak san oko vrata zategnut, vreme je da te odabrani vide kako u vazduhu pališ jato svraka da bi kroz plameni lebdeći venac nasmešeno lice provukla. Otkad su me napravili od svetlosnog živca izvučenog iz ponoćne kore ili su možda kožu nekog nerođenog deteta svukli da me nevidljivu ogrnu,

od početka znam da mi je misija izabrane ljudske oči da iznenadim, pa neka im se srca pitaju da li sam blagoslov ili zloslutna vest, neka im po mozgovima taman sneg veje, neka se lome, moje je da se u punom svetlu pokazem, možda baš u ovoj veseloj haljini i sa ovom zanosnom mašnom.

Nakratko prstima jedva primetno ispravi mašnu, potom vrati dlan preko dlana. Neko vreme ćuti, ne skidajući zamrznuti osmeh sa lica. Zatim nastavlja.

Nije lako ljudskim očima kada me sretnu i kada im se sav vosak zenica istopi i telo se skameni, kao pre mnogo godina u starom italijanskom gradu kada sam se sa stropa ukazala jednom nosatom samcu i umesto da se jadnik u skrovište ukloni, on je stajao poražen kao preparirani sluga, govorio je nešto sebi u bradu dok je pod njime patos pucao i zgrada se nad zanjihanim tlom krivila. Ubrzo je u ponor poleteo dok mu je poslednja misao grabila nagore i jasno je tada spoznao da je moja pojava najavila ruševine, usitnjena tela, mrtve glasove ispod betona.

Nekada u ljudima ostane kap razuma pa kada vide kako moja plamena krila nose mišicu u letnjoj haljini, odmah jure glavu da sačuvaju, kao u jednoj turskoj varoši kada sam lebdela pred građevinskom skelom i pljuštala po očima odabranog radnika – njemu da se ukažeš rekli su mi, onom niskom, rošavom, pred njim da uzletiš – i ja sam nalog ispunila i videla sam kako se rošavi nakratko zbunio, potom je nešto u panici uzvikivao i ubrzano sa skele silazio i umalo da se strovali bednik, ne znam šta je dobacivao ostalima ali i drugi su radnici, nakon kratkog zastajkivanja, krenuli u žurbi da se spuštaju, uplašena stopala lupala su o daske podignute u vazduhu i čitava konstrukcija se preteći tresla, sve dok se nisu

ubrzo našli na sigurnom tlu, svi osim jednog glomaznog, starijeg, zaostalog na platformi. I odjednom se sa kolosalne dizalice otkačio blok betona i survao – na moje iznenađenje, iako sam to u svom lebdećem umu pomalo slutila – pustio se kroz vazduh kao mrtva ptica, padao je lako kao iz dečje ruke udarajući o skelu i kidajući čelične šipke. Poginuo je samo zidar koji nije stigao da na vreme siđe. *Stanka*. Gledala sam potom, nevidljiva, mesto nezgode. Čovek je ležao pod smrtonosnim teretom, iskrivljen kao lako gumeno crevo. *Pauza*. Ko zna šta bi se još dogodilo da se nisam pojavila.

Ponovo ćuti. Retko trepće ali kada koji tren duže zadrži kapke, čini se da nešto zausti. Ipak ništa ne izgovora. Posle nekog vremena nastavlja.

Često ne znam zašto moram da se pojavim. *Stanka*. Jednom je u meni gorela znatiželja, kao dolivana vatra preko livade. Plamtela je pred time kuda vodi moja misija. *Pauza*. Moraću i o tome kasnije. To suviše interesovanje me je u poslednji rep tame bacilo, mrtve mahovine preko mene da se rađaju, gurnulo me u neku izvrnutu rukavicu sveta. Nikada više neću tražiti znanje koje mi ne pripada. Moje je da blistam a ne da razumem. *Kratko ćutanje*. Prva krupnija radoznalost počela je sa zadatkom u snežnoj zemlji na severu. Trebalo je da se ukažem jednoj crvenokosoj devojčici, dobro je pamtim, prćast nos, bleožuta flekica na koži pod levim okom, tek završila prvi razred, živi sama sa krhkom, bledom majkom. Nalog je bio da se objavljujem u snu, nekoliko puta tokom nedelju dana, da skalpelom nokta rasečem uspavani predeo po kojem se devojčica kreće i da istupim pred njenim zaspalim očima, zatim da joj se unesem u bezazleno lice. Odlučila sam da zadatak ispunim u ovom obličju. Tako je najprimerenije ukazati se deci.

Zastane, kao da je rekla važnu istinu do koje je sama došla.

Već prve večeri devojčica se trгла iz sna, otrčala mami u krevet i podvila joj se pod tanke grudi. Iako je bila preplašena, brzo ju je uspavala toplina majčinog tela. Naredne noći nisam joj zalazila u san, samo sam je, nevidljiva, gledala iz ugla sobe kako uronjena u majčinu kosu spokojno spava, ta lomljiva i tanka vreća kostiju, iz nekog razloga povlašćena da vidi silu moje objave. Kada sam sledeći put zaronila iza njenog nedoraslog uma i rašila providni, sanjani patos sobe prepune igračaka, podigla sam se kao kula, zatim nagnula nad njom i uputila joj dugi, ledeni osmeh. Devojčica je u snu zavrištala bez glasa, kao da su joj grlo kukom ulovili. Narednih dana nije pomagalo ni to što je sa majkom spavala, ni to što je lekar dolazio, ni topli čajevi, ni bombone-lekovi: kad god bi je umor savladao, opet sam bila pred njom, trošeći neizmernu moć na njene zečje oči.

Osim prestrašene groznice dečjeg tela, nisam videla drugu svrhu mojih objava. Nisam ništa neobično ni važno videla ni u crvenokosom muškarcu koji je poslednjeg dana moje misije pristigao autom i odmah odjurio do devojčice, sklupčane u krevetu. Ipak, iznenadilo me je što su sledećeg jutra on i majka devojčice uneli u gepek dva ogromna kofera i zajedno sa iscrpljenim detetom napustili kuću. Kao da su mogli da pobegnu od razloga moje objave.

Stanka. Stvor nešto kratko premišlja, pa nastavlja.

I dok sam se skrivena od ljudskih očiju kovitlala veselo u vejavici i oponašala milosrdne duhove mirujući na krovovima, u stvari me je izjedala nova, meni do tada nepoznata misao – šta će se dogoditi sa detetom, majkom i crvenokosim čovekom, da li će se survati sa planinske litice ili će devojčica poludeti ili će se nešto u ovom zavejanom gradu desiti pa ih je moja pojava isterala, svoje lake živote da spasu. Nikada u

meni nema brige, ja sam čistija od zamrznutih jezera i nema u meni patnje kada vidim kako kosti u požaru postaju baklje ili kako se grla pune vodom pod izvrnutim čamcem, nema u meni mekih ljudskih misli, samo niotkuda rođeno pitanje zašto sam u snu onog blentavog deteta morala da se objavim. I dok sam se tanjila i produžavala da bi snežne jelke nadvisila, čekajući poziv za novu misiju, auto se vratio u dvorište kuće gde sam se ukazivala. Iz njega su izašli majka, kćer i muškarac, vukući kofere. Danima sam lebdela nevidljiva kroz njihove hodnike i tražila promenu izazvanu mojom pojavom u snu deteta. Jedina novina je bila ta što je crvenokosi muškarac sada spavao sa ženom u istom krevetu. Ubrzo sam napustila tu sivu i dosadnu zemlju.

Stvor zatim napravi par koraka napred.

Zbog zadatka koji je usledio bacili su me u podrum skriven ispod rudnika i najdubljih jama. Rečeno mi je da odletim visoko u Alpe, u logor planinara zbijen pod nagnutom stenom, tri nejaka šatora i laka vatra između njih. Rekli su mi sama biraj oblik, samo se javi mladiću meke crne brade i širokih ramena, samo mu oči zaslepi dok odmara pred sledećim usponom. I kao što mi je kazano, ja sam se lagano podigla u svojoj slavi i snazi, lepršajući letnjom haljinom kroz divlje pahulje. Vidim tri muškarca u glomaznim jaknama sede pred vatrom i jedna čini mi se devojka, svetla duga kosa i meko lice naziru joj se ispod kapuljače. I ja zgušnjavam svoj oblik pred njima: momak crne brade me je odmah ugledao i u sedećem položaju krenuo da se unezvereno povlači, znala sam da me ostali ne mogu videti, prepoznaje me samo onaj kome je to dato, samo onaj koji je deo plana za čiju svrhu nikada ne pitam. Momak uzmiče a zatim zastaje razgoračenih očiju i gleda moj osmeh od zimskog smeta blistaviji i moje nadljudske ruke raširene i zbunjenost ga vidim nagrizi, ostala dvojica mu prilaze i u čudu ga hvataju

za rubove jakne i tresu. Vidim da su se i oči devojke u momentu rastopile i pogled joj se sa mojim susreo, jasno prepoznajem da me je devojka uočila, trznula je telom unatrag a zatim se brzo zaustavila. Sedela je kratko vreme prebirajući nešto po glavi dok su ostala dvojica tresla skamenjenog očevica. Potom devojka ustaje trudeći se da ne pokaže da joj je duša uzburkana a mozak skoro ugašen, prilazi muškacima i pokušava da se uključi u unezveren razgovor, povremeno preko ramena bacajući širom otvorene oči prema meni. *Duža stanka.* Znala sam da nešto nije u redu, nešto se ne uklapa. Planinari su odustali od narednog uspona i vratili se u dolinu a ja sam ih kao prozirna para pratila i vidim devojka nikome ne priznaje da me je videla, zajedno sa ostalima brine o crnobradom i često ga za ruku drži, odmahuje glavom i sleže ramenima kada je nešto zapitkuju. Zašto je sakrila moju slavu od ostalih, zašto ne želi da prizna da sam joj oči u trenu potopila i da sam probila meke prozore kroz koje zuri u svet, zašto je i njoj dato da me vidi pitala sam se.

Duža pauza. Kao da se prvi put čuje disanje stvora.

Devojka se potom rastala od prijatelja i otputovala duboko na jug, u izduženu varošicu. Pratila sam je kao netaknuti oblak. Uvek sam bila blizu i gledala taj suvonjavi život: mršava je i krhka, malih šaka i tankog vrata, nije moguće da je takva već osvajala planinske vrhove. Ljubili su je i grlili kada se vratila, sestra je i ćerka u velikoj porodici, vidim brinuli su i mislili na nju. Bacila se polumrtna u krevet posle pozdrava i odmah zaspala. Narednih dana delovala je veselo među svojimima i trudila se da se što češće smeje, ništa im nije otkrila o mojoj objavi, ništa im nije priznala kao najtvrdi zatvorenik. Samo bi joj lice posivelo kada bi ostajala sama, vidim pokušava da čita ili muziku da sluša ali ja sam joj slutim sve vreme u glavi, podižem joj se još uvek u umu kao crveno nasmejano sunce, moćnija od vrleti preko kojih se penjala,

čudnija od snova. Nešto me je držalo uz tog lomljivog stvora i stvaralo od mene svedoka tog puzajućeg života, nešto što ljudi osećaju u baricama svojih srca, možda jed ili čak zlopmćenje, nešto sivo i duguljasto što vrluda u blatnjavoj vodi. I ta moja jegulja u glibu vremenom je rasla i mučila me, jer devojka se sretala sa prijateljima i često šetala po šumi, bilo je mnogo porodičnih ručkova i smeha i ja sam osećala da se topim u njenom sećanju kao glupava grudva.

Posle niza ubrzanih ljudskih dana meni se sve češće činilo da joj svetlo lice dobija mirnoću, sigurno varljivu ali ipak prisutnu u njenim blagim zaobljenim očima i providnim obrazima. Odlučila sam tada da joj se ponovo objavim. *Stanka.* Znala sam da to od mene niko ne traži i da to nije deo predviđene misije, ali je nad mojim bićem već dugo bila suva nebeska tišina i ja sam se ohrabrila, brinući samo o svojoj novoj želji. Čekala sam da devojka izađe u šetnju šumom i jednog predvečerja sam nakratko blesnula u krošnjama, ukazala tek svoje obrise, zasvetlela na tren svojim crvenim cipelicama, raširila šakama rubove svoje haljine. Devojka se ovaj put snažno stresla i u strahu brzo prekrstila. Zaleđena je stajala nekoliko trenutaka a zatim potrčala prema varoši. Do povratka u dom se malo pribrala i javila ukućanima, a zatim se sjurila u svoju sobu i briznula u plač. *Ćutanje.* Narednih nedelja svi su primetili da se zatvorila u sebe, ali im jasne odgovore o svom stanju nije davala. Odmahivala je rukom i trudila se da vrati svilenkasti osmeh. Kako je vreme odmicalo, bilo je jasno da devojka nešto pomišlja, da lomi i preslaže teške misli po glavi. Viđala sam da se u samoći sve češće krsti i nešto mrmlja, da zalazi u sebe kao po hodnicima napuštene, tužne zgrade. Naslutila sam šta će sledeće da se dogodi – jednog jutra, pre nego što se bilo ko u kuću probudio, spakovala je odeću u torbu i uputila se u udaljeni manastir.

Stvor zastaje i nakratko nagne glavu, zatim nastavlja.

Možda je tada trebalo da je ostavim na miru, da pustim neka svoj život iskruni kako god želi. Ušla je u manastirske odaje kao suva grana i odmah se savila kao da će monašku tkaninu pri prvom susretu preko leđa da joj prebace. Već dugo sam boravila između svetova i možda je trebalo tada da se uklonim. Ali novog zadatka nije bilo. *Pauza.* Plutala sam i dalje u blizini tog bledog života. Ne znam da li je ispovedniku priznala da me je videla. Poznajući njen betonski zatvoren mozak, slutila sam da me je opet prećutala. *Stanka.* Ali se zato brzo i pokorno uklopila u manastirski život, klanjala se u ritualima, obavljala poslove u konaku i bašti. Nekoliko puta su joj roditelji sa sestrama dolazili do manastira, razgovarali sa njom, plakali povremeno kako samo ljudi umeju svoja lica da razmažu, ali ona je ostala nepokolebljiva. Kada joj je porodica jednom prilikom napustila manastir, nakon što su se dugo grlili ispred kapije, osećala sam da joj nema povratka među ljude.

Iako sam u početku slutila njen strah od moje nove objave, pogotovo kada je ostajala sama i mrmljala molitve pred spavanje, vremenom je ponovo dobijala onu koru mirnoće preko očiju i obraza, onu tvrdoglavost zakucanu negde duboko u njenoj mršavoj duši. *Kratko ćutanje.* Ne znam šta mi je trebalo da vidim u njoj da bih je konačno napustila, već sam pred sobom imala zgužvanog stvora čija je nadmenost visila na nekakvoj tankoj struni. *Stanka.* I ja sam odlučila da tu strunu prekinem. Posetila sam je jedne večeri u keliji kada su svi otišli na spavanje i ukazala se preko zida, zadržavši ovaj put svoju pojavu u zaslepljujućem svetlu, koji tren duže nego prethodni put. Ostala je čitave noći u groznici okrenuta licem prema zidu, zgrčenih šaka pod bradom.

Stvor kratko spusti pogled a zatim podiže lice sa čudnom rešenošću.

Razgovori sa duhovnicima joj nakon toga nisu pomagali. Nije više imala snage za ustajanje pre svitanja, za službe u crkvi i sitne poslove koje su joj dodeljivali. Nije prošlo mnogo vremena a ona je napustila manastir, ne stigavši do monaške rize. Porodica ju je ushićeno dočekala i ona je, isplakavši se kao nikada do tada, zatražila da bude sama. Otišla je u svoju sobu, uzela telefon i odmah obavila jedan poziv. Sledećeg dana na vratima je bio crnobradi momak kome sam se objavila u planini. *Ćutanje*. Dugo i tiho su razgovarali sklonjeni od drugih očiju i tada mu je, verujem, sve rekla o meni. Samo je on, verovatno je mislila, mogao da joj veruje. Završili su razgovor snažnim zagrljajem. Mladić je potom otišao iz varoši ali se za koji dan vratio, odseo je u motelu na rubu naselja i čitave dane provodio sa devojkom. Osećala sam da se među njima događa ono što ljudske duše čini vodenim i vijugavim, ono što ih utapa u neko lebdeće jezero i oni više ne umeju stabilni oblik da pronađu. *Stanka*. Iz nekog razloga sam počela da gubim interesovanje za njen život, za njen tvrdokorni mozak rastopljen novim, potopljenim osećanjem. Možda jer je konačno priznala da sam joj u planini probila oči i da je mogla da vidi ono što je samo odabranima dato. Ubrzo sam izvila svoju haljinu u jesenji vetar i napustila je.

Ćuti neko vreme spuštene glave, ne skidajući osmeh sa lica. Potom podiže glavu i nastavlja.

Nosila sam svoje nemoguće biće preko vrleti i šuma, nevidljiva se savijala kroz guste ulice pa se ponovo vraćala pod oblake, dopuštala ribama da prolaze kroz vodu u koju bih se preobrazila, stajala noćima na listovima borova. Ali nove misije za mene nije bilo. Samo nekakva svevideća

tišina, tako sam osećala. Već sam se navikavala da strujim svetom i da probavam razne oblike, kada sam primetila da mi sve snažnije raste želja da budem ponovo viđena, da iznova u ljudskim očima ugledam kako srastaju čuđenje i strah, kako po gnjilim mozgovima traže razloge moje silovite objave. Iz te želje izmiledo je i sećanje na tanku devojku, ponovo sam počela da mislim na njena svojeglava usta, dugo zapečaćena pred mojom lebdećom snagom. I posle nemerljivog vijuganja – sigurno je mnogo ljudskih godina bilo smvrljeno u međuvremenu – odlučila sam da se ponovo spustim do njenog doma. *Stanka.*

Verovatno je sada suvo predsmrtno biće, mislila sam dok sam sletala. Osetila sam čudno zadovoljstvo što sam bila u pravu. Prepoznala sam te zaobljene, mirne oči i pramenove kose, sada prosede, spuštene preko slepoočnica. Ležala je nemoćna u krevetu dok su pored sedele dve svetlokose devojke. Njenog nekadašnjeg sapatnika, crnobradog muškarca, nije bilo. Žena je teško disala a devojke su samo sedele i ćutale kako ljudi obično sede kada traže način da nastave razgovor, iako su sve teme odavno iscrpljene. U jednom momentu žena se okrenula u pravcu gde sam nevidljiva lebdela, zadržala pogled nekoliko trenutaka kao da ju je nešto prenulo iz predsmrtnog osipanja svesti, a zatim se sporo, uz pomoć jedne od devojaka, pomerila na bok, okrenuvši mi leđa. Stajala sam zaglavljena u njihovoj tišini neko vreme a zatim izletela u visinu.

Stvor začuti i spusti ruke. Potom jedva primetno klimnu glavom i nastavi.

Vrlo brzo nakon toga, možda već u mom podizanju nad naseljem, nešto me je survalo dublje od bunara u kojima se rađa lava, nekakav lanac me je povukao kao da sam prazan sanduk i položio me ispod poslednjeg sloja mraka.

Stanka. Ali sada sam ponovo tu, stigao je novi poziv. Nova prilika da prođem kroz ljudske zenice. Nova misija u kojoj ću vitlati nad sumornim glavama. Ovaj put goreću kao što gori u dubini neba.

Stvor ostaje nepomičan, dok se svetlo muči u neonkama. Sluti se samo kapanje vode u dubini. Dugo, nemerljivo ljudskim vremenom, u hodniku se ništa ne dešava.

LJUBAVNICI

POPELA SAM SE NA ZMAJEVE OČI

Popela sam se na zmajeve oči
i na prste pridigla i gledam okolo
četinari su popili svu vodu lutajuću
i usnice kamenjara sada se
u miru mimoilaze,
jata zamiru muziku preko planina
i vilinske glave na padinama
odmaraju se od jezerskih tela,
nebo je gluvo i sunce je nepomično
i zmaj moj spušta me na grudi,
krilom od lave očešljane me pokriva,
kao jorgan preko majčinog čela
dogoreva moja livadska haljina
i kao očeve ruke zapaljene
moja koža se u plamene gusenice
raspliće,
iznad samo pećine svoje usne
mutave pomiču i laste
preko planina zvukove utapaju
a moj zmaj pažljive buktinje
preko očiju mi ljubi
i crno meso miluje,
u mirišljavi žar poljskih krunica
do večeri da me pretvori.
Radije bih u dimu divljine da rastem
nego roditelji da me rađaju,
radije bih u požar perunika da sazrim
nego da me za podzemne vode

neguju.

Ko se na zmajeve oči
sledeći bude uspinjao,
videće da kao zvezda ostavljena
iz doline svetlim